

Könyvismertető

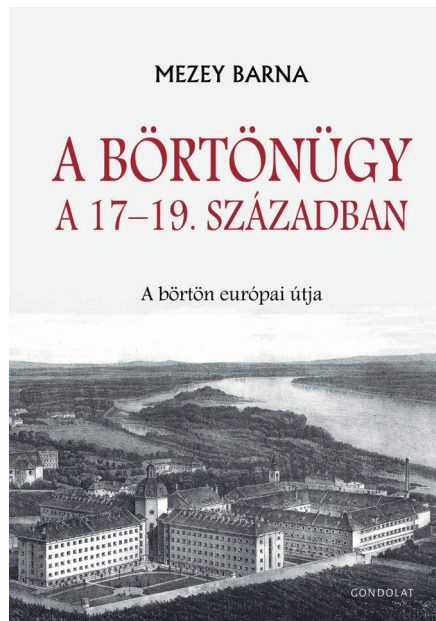
Mezey Barna: A börtönügy a 17–19. században

PALLÓ József¹

A magyar börtönügy történetét bemutató nem túlzottan nagyszámú szakirodalom a közel-múltban parádés kötettel bővült. A Gondolat Kiadó a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával megjelentette Mezey Barna professzor úr nagymonográfiáját, amely az egyetemes és honi börtönügy fejlődését mutatja be elegáns, közel 600 oldalnyi terjedelemben, szintetizált ismeretanyagot nyújtva az érdeklődőknek. A munka logikus és jól átlátható rendszerbe tagolva dolgozza fel a hatalmas információmennyiséget. A megismerés élményét segíti, hogy az egyes alcímek mérnöki pontossággal jelölik ki a feldolgozott témakörök dogmatikai és praktikus állomásait, megkönnyítve ezzel az olvasó dolgát.

A szerző a szerényen előszóként nevesített bevezetésben, amely voltaképp egy önálló szakmai-irodalmi bravúr, a „*Bűn, büntetés, börtön*” trichotómiájának bemutatásával határozza meg a tárgyalt téma karakterét. Az ősi jog szerepétől indulva vázolja fel az emberi test kiszolgáltatottságát a büntetésben, eljutva a differenciált büntetési rendszerek kialakulásáig. Különös hangsúllyal jelennek meg a börtönhöz mint jogintézményhez kapcsolódó terminológiai, funkcionális és technikai elemek, amelyeknek közérthető magyarázatával sem marad adós a szerző.

A jobb megértést és általános történeti szemléletmódot ragyogóan szolgálja a kezdetek bemutatását taglaló: *Adalékok a szabadságvesztés korai történetéhez* címet viselő fejezet. E szerkezeti egységben nagyívú, ám mégis lényegre törő historikus tabló jelenik meg,

1. ábra: A börtönügy a 17–19. században (Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.)

¹ Palló József, bv. ezredes, egyetemi docens, tudományos dékán-helyettes, NKE-RTK, Büntetés-végrehajtási Tanszék József Palló, PhD, Correctional Colonel, Associate Professor, Vice-Dean for Science, National University of Public Science, Faculty of Law Enforcement
ORCID: 0000-0002-9801-2995, pallo.jozsef@uni-nke.hu

amely a szinte ismeretlen, prehisztorikus korszaktól indulva láttatja a szabadságvesztés fejlődési ívét, érintve olyan szakmai kuriozitásokat is, mint például a börtönépítéssel korszakolását Leon Battista Alberti munkássága alapján, vagy a középkori koldusrendtartások, börtönmissziók szerepét. A magyar fejlődés bemutatása ugyancsak megjelenik ebben a fejezetben, kiválóan alapozva a fő mondanivalót a hazai tömlöcügy dekretális szabályozásának ismertetésére és annak korabeli megvalósulására.

A monográfia következő nagy egysége a 17. századi börtönügy csomópontjait tárja az olvasó elé, amelyet egyben a következő közel 300 éves fejlődéstörténetben a szerző *Előzmények* névvel jelöl. Itt bontja ki a maga megrázó valóságában a korszak korai büntető és börtönfilozófiájának egyes kérdéseit, amely útját a jogvesztett ember nyomora, az erre épülő munkakényszer, majd ennek törésbe kerülése jelez. Egyedülálló katalógus-szerű rendben láttatja a szerző az átalakuló államhatalom ténykedése nyomán megjelenő dolog- és fenytőházak (például Bridewell, Bury, Rasphuys) rendszerét, történeti típusait. Nagyon fontos fejlődési állomást ismerhet meg az érdeklődő, amikor a fenytőházak és a büntetés-végrehajtás szinergikus egymásra hatásának elméletét olvassa, amelynek lényege és legfőbb üzenete mindenki számára világosan rajzolódik ki Mezey professzor úr gondolatai nyomán. Igen értékes része a monográfia ezen részének a korai kodifikációs törekvések bemutatása (*Constitutio Criminalis Carolina*, *Praxis Criminalis*), és az újkori börtönépítéssel eredményeinek ismertetése főképp Bamberg, Furttenbach munkássága nyomán. A magyar sajátosságokat e helyen a kassai börtönfelház és a vármegyei tömlöcök bemutatása képviseli.

Az *Első kísérletek* címet viselő részben a szerző a 18. század világába kalauzolja az olvasót. A korszak meghatározó jelentőségű jogalkotási mozgalmak és azok eredményei válnak világossá a nagy jelentőségű törvényművek (például *Constitutio Criminalis Theresiana*, *Sancio Criminalis Josephina*) vonzásában. Átfogó képet kapunk a börtönépítéssel kiteljesedéséről, külön kiemelve Jeremy Bentham munkásságát. Ugyancsak helyet kap a korszak sajátos merkantilista alapokon nyugvó szemlélete és az előzményeit biztosító központosított igazgatás fókuszba kerülése is, amelynek hozadékként az építkezés helyett az elhelyezés hangsúlyozása valósult meg. A monográfia logikájához igazodva részletes és szemléletes áttekintést ad a szerző a 18. századi magyar tömlöcügy helyzetéről, az útkeresés állomásairól és a megvalósult eredményekről, így például a szempci, a tallói és a szegedi fenytőházakról. Mindezt a fogvatartottak nevelésére és munkáltatására vonatkozó ismeretekbe ágyazva dolgozza fel, így téve teljessé a korszakról alkotott képet.

A monográfia címében ígért történeti időszakot a 19. századi fejlődés átfogó és elemző értékelésével zárja le a szerző, amelyek lényegét a *reformok* kifejezéssel ragadja meg. Ebben a részben a történetiséget és modern értelemben vett jogi szemléletmódot szintetizálva ismerhetjük meg a büntetőjog tudományosságának csíráit, az új büntetési elméletek térnyerését. A szerző segítségével eljuthatunk a börtönügyi tudományosság formálódásának legnagyobb európai alakjaihoz, akiknek munkássága például Wagnitz, von Arnim vagy éppen Mittermaier tevékenységében tükröződött. A szabadságvesztésre alapozott büntetési rendszerek feldolgozásával és sajátosságainak

bemutatása a nagy végrehajtási szisztémákon keresztül ismerteti a hallgató rendszert, a magányrendszert, illetve ezek kritikáját. Az európai feltételekről is e helyen ad képet a szerző, felvázolva a később szinte egyeduralkodóvá váló progresszív struktúra jellegzetességeit. A honi börtönügy 19. századi helyzetének részletes bemutatása egy elegáns történeti-jogi íven vonul végig, amelyben a szerző látványosan interpretálja a korszak fontosabb kodifikációs törekvéseit és az azt övező szellemi-tudományos pezsgést. Átfogó képet kaphatunk az európai börtönügy alakulásáról, külön hangsúlyozva a börtönügyi kongresszusok szerepét és a magyar büntető kodifikációban játszott jelentőségét. A 19. század végén megjelenő új kriminológiai irányzatok felvázolásával és jeles képviselőik munkásságának felidézésével fejeződik be a nagyszabású és mindeddig páratlan szakirodalmi feldolgozottságú monográfia.

E sorok írója már számtalan alkalommal hallgatta Mezey Barna előadásait a magyar börtönügy történetéről és ismeri élvezetes előadásmódját, így tanúsíthatja: a könyv szövege megőrizte az élő előadás szemléletességét és elevenségét, sőt az olvasót arra készíti, hogy a börtönügy aktuális problémáit és eseményeit a múlttal összefüggésben értelmezze.

Köszönjük, Professzor Úr, hogy ezzel a monográfiával a kortársaknak éppúgy, mint a jövő tudós nemzedékének, biztos viszonyítási pontot adtál!